

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-5-93-9>

УДК 781.68:786.2

Молчко У.Б., Пучковська С.В.

Навчально-науковий інститут музичного мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка**КІМНАТА-МУЗЕЙ О. ОСТАПА ТА НЕСТОРА НИЖАНКІВСЬКИХ:
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ**

Анотація. Досліджено історію створення кімнати-музею Остапа та Нестора Нижанківських в м. Стрию Львівської області. Наведено огляд експозиційних матеріалів, які розміщені в Стрийській дитячій музичній школі імені Остапа Нижанківського. Визначено типологічні особливості кімнати-музею як культурного осередку мистецького напрямку. Описано фондний арсенал, що висвітлює життєписи та творчі спадщини корифеїв української культури ХХ століття. Проаналізовано світліни, концертні афіші, рукописні копії авторських музичних творів, публіцистичні матеріали. Розглянуто монографії, книги, наукові статті, котрі характеризують життєтворчість фундаторів музичного мистецтва, а також вшанування постатей Остапа та Нестора Нижанківських сучасними художниками та скульпторами Галичини. Встановлено, що важливим явищем у кінці ХХ століття стало утворення та функціонування кімнати-музею Остапа та Нестора Нижанківських в сучасному національному мистецькому просторі, що був покликаний повернути незаслужено забуті імена цих композиторів, культурно-освітніх та громадських діячів України.

Ключові слова: музейна діяльність, кімната-музей Остапа та Нестора Нижанківських, Стрийська дитяча музична школа імені Остапа Нижанківського, фото, документи.

Molchko Ulyana, Puchkovska Sophia
Drohobych I. Franko State Pedagogical University**THE MUSEUM-ROOM OF OSTAP AND NESTOR NYZHANKIVSKY:
HISTORY AND MODERNITY**

Summary. The history of creation of a room-museum of Ostap and Nestor Nyzhankivsky in Stryi, Lviv region is investigated. During the years of the revival of statehood in Ukraine, this cultural and musical center became one of the first museum units at the initiative of the staff of the Ostap Nyzhankivsky Children's Music School. It was initiated on the first of February, in 1986. The first director, collector of material for the museum was a piano teacher Oksana Buryn. Accumulated and preserved artifacts from the life of famous Ukrainian devotees of Ukrainian culture, artistic development of the region in the 20th century need scientific study and introduction into scientific circulation and still insufficient research. Therefore, it is important to carry out a generalized analysis of the origin functioning and prospects of development of this museum socio-cultural institution in Galicia at the beginning of the 21st century. The overview of the exposition materials, which are placed in the Stryi Children's Music School named after Ostap Nyzhankivsky, is given. The typological features of the museum room as an artistic direction are determined. The stock arsenal, covering the biographies and creative heritage of the luminaries of Ukrainian culture of the 20th century, is described. The exposition of the museum is built on a chronological principle, where the language of photographs and documents highlights important life milestones of the ascetics of the Galician region. Photos, concert posters, handwritten copies of original musical works, journalistic materials are analyzed. Monographs, books, scientific articles characterizing the life of the founders of musical art are considered, as well as the honoring of the figures of Ostap and Nestor Nyzhankivsky by contemporary artists and sculptors of Galicia is presented. The study found that an important phenomenon in the late 20th century was the formation and operation of the room-museum of Ostap and Nestor Nyzhankivsky in the modern national art space, which was designed to return the undeservedly forgotten names of these composers, cultural, educational and public figures of Ukraine.

Keywords: museum activity, the room-museum of Ostap and Nestor Nyzhankivsky, Stryi Children's Music School named after Ostap Nyzhankivsky, photo, documents.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Музейництво міста Стрия, що розташоване у Львівській області, сформувалося на початку ХХ століття. Головним культурно-просвітницьким осередком у Підгірському краю на сьогоднішній час є Стрийський краєзнавчий музей «Верховина», котрий «заснований у 1932 році» [3, с. 3]. Вже у роках Першої світової війни виникла гостра потреба у такій інституції. До подвижників утворення музею належать Єронім Калитовський, о. Остап Нижанківський, Осип Сілецький, Роман Домбчевський, Тадей Залеський, Ольга Бачинська. Але «історія розвитку «Верховини» (музею). – У. М., С. П.) найтісніше, мабуть, зв'язана з ім'ям і життям сл. п. Осипа Сілецького» [1, с. 439]. У роки

Незалежної України однією з перших нових музейних ланок постала кімната-музей Остапа та Нестора Нижанківських. Накопичені та збережені артефакти з життя відомих українських подвижників української культури, мистецького розвою краю у ХХ столітті потребують наукового опрацювання та введення у науковий обіг, що робить тему дослідження актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення музейництва на Стрийщині представлено в працях І. Боднарука [1], Г. Верес [3]. Шляхи створення кімнати-музею Остапа та Нестора Нижанківських окреслює О. Бурич [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз останніх краєз-

навчих праць дозволяє стверджувати, що сучасними науковцями недостатньо досліджено діяльність кімнати-музею Остапа та Нестора Нижанківських.

Мета статті – здійснити узагальнений аналіз виникнення, функціонування та перспективи розвитку зазначеної музейної соціокультурної інституції в Галичині початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Кінець ХХ століття ознаменований падінням радянської системи, що спонукав українську громадськість до відродження національної культурної спадщини та вшанування творчої діяльності видатних митців, які в силу складних політичних обставин були замовчувані, або вилучені з суспільно-наукового обігу. Кімната-музей Остапа та Нестора Нижанківських у м. Стрию, що у Львівській області, утворена 1 лютого 1986 року при Стрийській дитячій музичній школі, «присвячена ця подія славному ювілею – шестисотріччю міста» [2, с. 588]. Постаті о. Остапа та Нестора Нижанківських відіграли ключову роль у становленні професійної композиторської школи як у Галичині, так і в Україні, формуванні національної музичної освіти, а також розвитку громадсько-культурного життя прикарпатського краю. Якщо о. О. Нижанківський (1863–1919) «замикає плеяду видатних композиторів-аматорів дев'ятнадцятого сторіччя і підводить композиторський процес до переходу на вищу стадію – стадію професійного переосмислення фольклору, гнучкого синтезу з провідними художніми європейськими течіями початку століття (ХХ. – У. М., С. П.)» [5, с. 164], то його син, Нестор Нижанківський (1893–1919), належить до фундаторів професійної української музики і «втілює тип «українського Равеля», для якого бездоганність, елегантність музичної мови, рафінованість індивідуальної манери, точність, філігранність виразових засобів стає одним з провідних принципів творчості» [5, с. 251]. Під час тоталітарного режиму творче надбання цих митців замовчувалося. Належно вшанувати імена подвижників національної культури, вихідців зі Стрийщини, взявся колектив Стрийської дитячої музичної школи на чолі з тогочасним директором Василем Лазорищакем.

Отож, 1 лютого 1986 року постала кімната-музей Остапа та Нестора Нижанківських. Основний зміст його експонатів – це фотоматеріали та документи, які розповідають про життєвий та творчий шлях цих композиторів. У Законі України «Про музеї та музейну справу» від 29 червня 1995 року «музеї за своїм профілем поділяються на такі види, історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, мистецькі, етнографічні, технічні, галузеві тощо» [7, с. 34–35]. Стрийська громадсько-культурна інституція, висвітлюючи творчу діяльність видатних діячів Галичини, класифікується як мистецький музей. Конкретизуючи змістово-тематичну наповненість кімнат-музеїв при навчальних закладах, О. Квас та С. Волошин окреслюють, що «це музеї співаків, композиторів, музикантів, які створюються з метою естетично-патріотичного виховання учнів, у фондах яких зібрано фото-, кіно-, відеоматеріали, столітні годинники, касетні магнітофони, реклами, афіші з автографами» [4, с. 44].

Збирачем та комплектувальником матеріалу для музею була Оксана Василівна Бурин – викладач фортепіано СДМШ та перший його директор. Експозиція розміщена у двох окремих кімнатах на другому поверсі навчального закладу.

Перша музейна кімната присвячена композитору, диригенту, визначному громадському, культурно-освітньому та суспільно-політичному діячу о. Остапу Нижанківському. Експозиція музею побудована за хронологічним принципом, де мовою світлин, документів висвітлюються важливі життєві віхи подвижника галицького краю. Тема «Остап Нижанківський – генеалогічне дерево» висвітлена на трьох стендах. Тут представлені родинні фото. На першому стенді – батьки митця: о. Йосип (тато) та Осипа (мати), о. Остап з батьками у дитячі роки, світлина цілого роду, два сімейні світлописи: о. Остап з дружиною та синами Нестором, Степаном та Богданом, а також тогочасні фото Стрийського провітового суду та арки на цвинтарі у Стрию. На другому стенді – фото Бережанського Бояна та хору питомців Львівської семінарії, якими керував о. О. Нижанківський, дитячі світлини синів різних років. На третьому – славні представники роду Нижанківських: о. Олександр Бобикевич, чоловік сестри, Осипа Нижанківська-Бобикевич, їх діти Неоніла та Остап (у різному віці), піаніст, композитор Омелян Нижанківський, а також фото родинного дому в с. Завадові, що на Стрийщині.

Наступною є тема експозиції під назвою «Остап Нижанківський – громадський діяч». Експонати цього стенду широко розповідають про будителів Стрийщини, побратимів о. Остапа Нижанківського у суспільно-громадській праці адвоката Євгена Олесницького, о. Олександра Бобикевича, о. Лева Гуралевича, Осипу Бобикевич. Центральне місце займає фото Народного Дому, до побудови якого великою мірою причинився о. Остап Нижанківський. Власне тут проходило все суспільно-громадське та культурно-освітнє життя міста, про що свідчать світлини з Першої хліборобської вистави, Крайового Господарсько-молочарського Союзу, Молочарських курсів у Стрию, фото зі з'їзду вчителів. Доповнюють експозицію портрети Івана Франка, котрий неодноразово бував в о. О. Нижанківського, подвижниці жіночого руху Наталії Кобринської, світлини про працю громадської дочки Ольги Бачинської. Суспільно-громадське життя краю ілюстровано фотоекспонатами «Грамота сільськогосподарської виставки», «Ювілейна вітальна адреса Миколі Лисенку від громади Стрийщини». Оригінальним є фотодокумент – паперові витинанки о. Остапа Нижанківського, учасника Першої хліборобської виставки 1909 р.

Музичну діяльність митця висвітлена на стенді «Остап Нижанківський – композитор, диригент». Тут представлені титульні сторінки його хорових творів: «Гуляли», «З округів», «В'язанка слов'янських гимнів» та інші. Численні фото відомих громадських діячів М. Лисенка, Ф. Колесси, Д. Січинського, К. Студинського, Й. Партицького та інших засвідчують творчі контакти о. Остапа з провідними подвижниками Галичини.

Окрему групу становлять світлини, які розкривають диригентську діяльність о. О. Нижанківського, а саме: керування хорами «Львівський Боян», «Бережанський Боян», «Міщанська Бесіда». Доповнює цю тему світлопис, який виокремлює історико-культурні сторінки життя м. Стрия. Це фото будинку видатного громадського діяча, адвоката Євгена Олесницького, будівлі Стрийської гімназії – осередку українства в період бездержав'я, а також особового складу Стрийського духового оркестру спортивного товариства «Сокіл», організованого о. О. Нижанківським на початку ХХ століття.

Музейну експозицію доповнюють артефакти, якими сучасні стрийські митці увічнили пам'ять про будителя Стрийщини. У кімнаті презентуються портрети о. О. Нижанківського авторства галицького художника Зеновія Куйбіди (живопис), Осипа Величка (різьба), Остапа Оброци (ліногравюра), а також два погруддя (перше – роботи студентів Львівського художнього училища імені Івана Труша, друге – видатного українського скульптора Василя Одрехівського). У вітринах представлені книги: Ярослави Колодій «Остап Нижанківський», Романа Сов'яка «Остап Нижанківський».

Друга музейна кімната присвячена життю та творчості Нестора Нижанківського – визначного українського композитора, педагога, піаніста-концертмейстера, суспільно-громадського діяча, музичного критика. Стенд під назвою «Життя, праця, творчість Нестора Нижанківського» експонує світлопис митця. Фото Н. Нижанківського з дружиною Меланією Семакою, а також у родинному колі належать до документів особистісного характеру.

Творча співпраця з фундаторами галицького музичного мистецтва також висвітлюється численними фотографіями, на яких Н. Нижанківський – разом з композиторами Василем Барвінським та Миколою Колесою, разом з Василем Барвінським та піаністом Романом Савицьким, на ювілейному концерті-пам'яті о. О. Нижанківського як акомпаніатор співакці Марії Сабат-Свірській, на уроці гармонії з Дарією Колесою. Низка відбитків представляє видатних корифеїв української культури: М. Лисенко разом з галицькими композиторами Ф. Колесою, В. Барвінським, С. Людкевичем, В. Барвінським на репетиції камерно-інструментального ансамблю у складі сестер Любки (фортепіано) та Христі (віолончель) Колесів, два фото Н. Нижанківського серед викладачів та учнів Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові.

Оригінальним доповненням теми є збірка опублікованих у пресі світлин, зроблених Н. Нижанківським. Авторські відбитки – «це, насамперед, яскраво національне та високомистецьке явище початку ХХ сторіччя. У світлинах композитора на чільному місці є український народ, його традиції і культура, а також краса рідної природи. Світлопис митця має ознаки яскравої художності, національної забарвленості, високої духовності» [6, с. 136].

Наступна тема «Музичний Парнас Західної України» представлена портретами співаків Соломії Крушельницької, Модеста Менцинського, Олександра Мишуги, Михайла Голинського,

з якими творчо співпрацював Н. Нижанківський. Поруч розміщені фото митців Миколи Садовського, Катерини Рубчак, Марії Заньковецької, Йосифа Стадника, котрі мали помітний вплив на формування світогляду композитора.

В експозиції репрезентовані львівські культурно-освітні діячі, що спричинилися до розвитку музичного мистецтва у м. Стрию. Це піаністи Галина Левицька, Роман Савицький, інспектори стрийської філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка Василь Барвінський, Станіслав Людкевич. Є також унікальні світлини хорового колективу «Стрийський Боян» під керівництвом Богдана Вахнянина, похорону Василя Барвінського.

На третьому стенді висвітлюється тема «Музичний Стрий», яка представлена світлинами про розвиток музичної освіти в м. Стрию. Відомо, що в цьому галицькому місті у 1913 році було відкрито філію Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка. Навчальний заклад розміщувався у колишньому будинку адвоката Є. Олесницького, фото якого подане в центрі стенда. Високий професійний рівень засвідчує світлина учительської управи Вищого Музичного Інституту 1931–1932 років.

В експозиції представлена також тема «Ольга Бачинська», що поглиблює знання сучасників про суспільно-громадську працю в Галичині окремих представників родини Нижанківських, серед яких – О. Бачинська. Знана діячка є двоюрідною сестрою о. Остапа Нижанківського. Експозиційний ряд цього стенду складається зі світлопису економічних та просвітницьких звершень стрийської громади.

Наступні теми «Музична школа – продовжувач традицій філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка», «Наші будні», «Наша гордість, наша слава» представлені на наступних трьох стендах і висвітлюють історію Стрийської дитячої музичної школи та її видатних випускників.

Сьогодні кімнатою-музеєм завідує Лідія Чабан – викладач музично-теоретичних дисциплін, яка продовжує дослідницьку працю, збагачує культурний осередок новими артефактами. Цю мистецьку інституцію відвідало чимало видатних діячів зарубіжної та української культури. Серед них – Зоя Лісовська-Нижанківська (дружина Олега, внука о. Остапа та сина Нестора Нижанківських) з донькою Ладодою, представники роду Нижанківських, культурно-освітні діячі: Юрій Булка, Марія Крушельницька, Йосип Гошуляк, Богдана Фільц, Святослав Крутиков, Геннадій Сасько, Ігор та Олена Пилатюк, Йозеф Ермін, Богдан Луканюк та інші. Ознайомлюватись з життєтворчістю о. Остапа та Нестора Нижанківських приходять учасники Всеукраїнського конкурсу юних піаністів імені Нестора Нижанківського, котрі приїжджають з різних куточків України.

Висновки. У дослідженні встановлено, що важливим явищем сучасного національного мистецького простору стало створення та функціонування кімнати-музею Остапа та Нестора Нижанківських, що була покликана повернути Україні незаслужено забуті імена цих композиторів, культурно-освітніх та суспільно-громадських діячів.

Список літератури:

1. Боднарук І. До історії Стрийського музею «Верховина». *Стрийщина: історично-мемуарний збірник : у 3-х тт.* Нью-Йорк ; Торонто ; Париж ; Сідней, 1990–1993. Т. II. С. 438–440.
2. Бурин. О. Вогнище шани. *Хвилі Стрия : Сторінки з історії культури та національно-визвольного руху; Сучасне літературно-мистецьке життя.* Стрий : Щедрик, 1995. С. 588–592.
3. Верес Г. До історії музею Верховина. *Краєзнавчий вісник. Збірник краєзнавчих розвідок.* Стрий : Щедрик, 2002. С. 3–8.
4. Квас О., Волошин С. Видова різноманітність музеїв України при навчальних закладах у контексті патріотичного виховання учнів початкової школи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Збірник наукових праць.* Северодонецьк, 2017. Випуск 1(76). С. 40–57.
5. Кияновська Л. Галицька музична культура XIX–XX ст. : Навчальний посібник. Чернівці : Книги – XXI, 2007. 424 с.
6. Молчко У. Публіцистична спадщина Нестора Нижанківського : Монографія. Дрогобич : Посвіт, 2014. 304 с.
7. Музеологія. Програма курсу для студентів історичного факультету. Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять. Львів : Тріада плюс, 2009. 72 с.

References:

1. Bodnaruk I. (1990–1993) Do istoriyi Stryjskogo muzeyu «Verhovyna» [To the history of the Stryi Museum «Verkhovyna»]. *Stryjshhyna: istorich-no-memuarnyj zbirnyk: u 3-x tt.* Nyu-Jork; Toronto; Paryzh; Sidnej, t. II, pp. 438–440.
2. Buryin. O. (1995) Vognyshhe shany [The hearth of honor]. *Xvyli Stryya: Storinky z istoriyi kultury ta nacionalno-vyzvolnogo ruxu; Suchasne literaturno-mysteczke zhyttya.* Stryj: Shhedryk, pp. 588–592.
3. Veres G. (2002) Do istoriyi muzeyu Verhovyna [To the history of the museum Verkhovyna]. *Krayeznavchyy visnyk. Zbirnyk kraysnavchyyx rozvidok.* Stryj: Shhedryk, pp. 3–8.
4. Kvas O., Voloshyn S. (2017) Vydova riznomanitnist muzeyiv Ukrainy pry navchalnyx za-kladax u konteksti patriotychnoho vuxovannya uchniv pochatkovoyi shkoly [Species diversity of museums of Ukraine at educational institutions in the context of patriotic education of primary school students]. *Duxovnist osobystosti: metodologiya, teoriya i praktyka. Zbirnyk naukovyx pracz.* Syevyrodoneczk, vol. 1(76), pp. 40–57.
5. Kyyanovska L. (2007) Galyczka muzyczna kultura XIX–XX st.: Navchalnyj posibnyk [Galician musical culture of the XIX–XX centuries: Tutorial]. Chernivci: Knygy – XXI, 424 p.
6. Molchko U. (2014) Publicystychna spadshhyna Nestora Nyzhankivskogo: Monografiya [Nestor Nyzhankivsky's journalistic legacy: Monograph]. Drogobych: Posvit, 304 p.
7. Muzeologiya (2009) Programa kursu dlya studentiv istorychnogo fakultetu. Metodychni rekomendaciyi dlya pidgotovky do seminariskyx zanyat [Course program for students of the Faculty of History. Methodical recommendations for preparation for seminars]. Lviv: Triada plyus, 72 p.